

Öğretmenlerin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

Zeynal YÜCE¹

Mustafa SABRİOĞLU²

İrfan YÜCEL³

Cemal AŞKIN⁴

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Tarama modelinin kullanıldığı araştırma 2023 yılında Malatya ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütülmüştür. Araştırmaya 450 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılmış, elde edilen verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin üzerinde demografik özelliklerinin etkili olduğu, cinsiyet, yaş, görev kademesi ve eğitim durumunun beş faktör kişilik özelliklerinin yansıtılmasında etkin değişkenler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Kişilik, Beş Faktör Kişilik Özellikleri

¹Kemal Özalper İlkokulu/Battalgazi/Malatya, zeynalyc@hotmail.com.

²Kemal Özalper İlkokulu/Battalgazi/Malatya, sabrioglumustafa@gmail.com.

³Kemal Özalper Ortaokulu Battalgazi/Malatya, irfanyucel1@hotmail.com.

⁴Tevfik İleri İmam Hatip Ortaokulu, Yeşilyurt/Malatya, arturyus44@gmail.com

Evaluation of Teachers' Five Factor Personality Traits in Terms of Some Variables

Abstract

The aim of this research is to evaluate teachers' five factor personality traits in terms of some variables. The research using the screening model was conducted in schools affiliated to the Ministry of National Education in Malatya province in 2023. 450 teachers participated in the research. The Five Factor Personality Scale was used as a data collection tool in the research, and the SPSS program was used in the analysis of the obtained data. As a result of the research, it was determined that the five factor personality traits of teachers are influenced by their demographic characteristics, gender, age, job level and educational status are effective variables in reflecting the five factor personality traits

Keywords:Teacher, Personality, Five Factor Personality Traits.

Giriş

Kişilik, Baymur'un (1993) belirttiği gibi bir kişinin ilgi, tutum, yetenek, konuşma biçimi, dış görünümü, çevreye uyumu gibi özellikleri içeren bir terimdir. Erikson, (1984) kişiliğin insan doğası, duygu durumu, davranış biçimi, ilgi, yetenek ve diğer psikolojik özelliklerinen özgün ve özgün toplamı olduğunu belirtmiştir.

Morsünbül'e (2014) göre kişilik, insan davranışlarını inceleme konusunda en sık değinilen konulardandır. McAdams ve Olson'un (2010) belirttikleri gibi burada etkili olan sebep, kişilik kavramının bireyler arası ilişkilerin kalitesini, zor yaşam koşullarına uyum sağlamayı, kariyer başarısını, sosyal yaşama dâhil olmayı, mutluluk ve sağlık gibi kavramlara yordayıcılık yapan en etkin unsurlardan biri olması dolayısıyladır. Kimileri kişiliği sosyal başarı, popülerlik ya da çok kişiliklilik ile ilişkilendirirken, kimileri de kişiliği tanımlarken bireyin bazı temel özelliklerini kullanırlar. Kişiliği değerlendirmek için farklı teorik temeller kullanırken, psikologların sıfatların kişiliği tanımlamada daha az rol oynadığına inanmaktadır.

Kişilik, birçok bilim dalı tarafından ele alınsa da özellikle psikoloji alanı ile ilgilidir. Köknel'in (2005) belirttiği gibi kişilik, Latince persona kelimesinden gelmektedir. Roller, oyuncuların oynadıkları rollere göre bir tiyatro sahnesinde giydikleri maskelerdir (Burger,

2016). Carl Gustav Jung da kişilik kavramını açıklarken persona kelimesini kullanmıştır. Jung, kişilik kavramını, bireysel yaşam öğretilerinin toplamı ile toplumun genel görüşü arasında gelişen bir karışıklık olarak adlandırdı. Antik sahnede maske takan oyuncuların amacı sadece seyircide belirli bir izlenim yaratırken, bunun yanında oyuncunun gerçek yüzünü de gizlemektir (Ada, 2021).

Kişiliğin net bir tanımının yokluğu, araştırmacıların insanları benzersiz kılan bir dizi özellik olan ortak bir payda üzerinde anlaştıkları söylenebilir. Bireylerin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır k bu özellikler aslında bir zenginliktir (Burger, 2016). Durna'ya (2005) göre bireyler fiziki yapıları, zihni özellikleri ve duygudurumları konusunda diğer bireylerden başka oldukları gibi olayları anlama ve yorumlama biçimleri bakımından da farklılık gösterirler. Baymur (1993), bunun kişilik kavramının temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Kişilik, kişinin ilgileri, yetenekleri, tutumları, kendini ifade etmesi, dış görünüşü, çevresiyle iletişim kurma biçimi gibi özelliklerini içeren bir kavramdır.

Kişilik ile ilgili boyutların ortaya konması amacıyla birçok çalışma yürütülmüştür (Tomrukçu, 2008). McAdams ve Olson'a (2010) göre kişilik özelliklerinin beş faktöre ayrılabilceğini göstermiştir. Farklı dillerde kişilik özelliklerini ifade eden kelimeler eş anlamlılar içermekte ve tamamen farklı sözcükler ile dile getirilmektedir. Bu sebeple kişilik özelliklerini ortak bir dilde kodlamak ve ortak sınıflandırmalar yapmak için araştırmalar yürütülmüştür (Somer, 1998). Birçok araştırmacı kişiliğin beş faktör özelliğinin bulunduğu konusunda fikir birliği içerisinde (Morsunbul, 2014). Kişilik, beş faktör kişilik özellikleriyle (BFKÖ) ilgili çalışmaların bulunduğu, bu çalışmalarda kavram tanımlamalarının yanında beş faktör kişilik özelliklerinin farklı guruplarda farklı demografik özelliklere göre değişim durumu incelenmektedir. Bu çalışmada da öğrencilere rol model olan öğretmenlerin BGKÖ farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi amaç edinilmiştir.

Kişilik Kavramı

Bir kişinin bireysel özelliklerinin toplamından oluşan Latince "persona-maske" kelimesinden oluşan bir imajı ifade etmektedir (Şanlı, 1991). Linda'ya (1999) göre kişilik, yalnızca içinde bulunduğumuz zaman, sosyal çevreyle ilgili duygu, düşünce, duygu ile davranışlar gibi psikolojik tepkilerdeki bireysel farklı durumları ortaya koyan özellik ve eğilimler biçiminde tanımlanması yapılmaktadır. Özkalp (2004), kişiliği insan davranışını etkileyen düşünce, duygu, benzerlik ve farklılıklardan oluşan sübjektif bir bütün biçiminde tarif edilmiştir.

Dinamik bir süreç olan kişilik, doğumla başlayıp ölüm ile nihayetlenmektedir. Kişilik, yavaş gelişen ve birden bire farklılaşmayan davranış içerikli özelliklerdendir (Zel, 2011). Çamlıbel İrkin'e (2012) göre insan gelişimini etkileyen; ahlaki, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimden çok sayıda faktörden oluşan ve değişken durumda bir süreç olmaktadır. Bu sebeple, boyutlar arasında bir karışıklık vardır. Gelişim söz konusu olduğunda, kişiliğin bazı yönleri çevreden, bazıları genetikten ve diğer birçok yönü de her ikisinden de etkilenir. Yani kişilik gelişiminde etkili olan genler, kişilik gelişiminde çevresel faktörlerden en çok etkilenen genlerdir.

Kişilik davranışını etkileyen genetik varsayımlar; mizaç, kültürel ve sosyal yapıların etkileşimini ve gelişimini içermektedir (Akiskal ve Mallya, 1987). Burger'e (2006) göre genel eğilimler, kişilik özelliklerini oluşturmak ve şekillendirmek amacıyla çevreyle etkin bir biçimde etkileşime girmektedir. Çevreyi etkileyen olağan mizaç tiplerinin kişilik özelliklerinde etkisinin bulunduğu dile getirilmektedir. Bu sebeple kişilik özelliklerinin bireyin sosyal özellikleri içerisinde yer aldığı ve hatta diğer insanları bu yönde etkilemektedir (Tınar, 1999).

Kişiliğin Özellikleri

Kişilik, bireyin benzersizliği ve özellikleri bulunmaktadır ve bir insan olarak benzersizliği tanımlayan niteliklere odaklanmakta olduğunu belirten Costa ve McCrae'nin (2003) vurguladığı gibi kişilikle ilgili özellikler, kişilerin diğer kişilerden ayrılmasına ve kişilerin gelecekteki davranışlarını tahmin etmede temel oluşturmaktadır. Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayırmakta olan fiziki, zihni ve ruhsal özelliklerin tamamı, bireylerin toplum içerisindeki diğer insanlarla etkileşim şeklini ortaya koyan, kendine özgü ve karakteristik bir düşünce, duygu ve davranış imgesidir (Köknel, 1985; Atkinson vd. 1999). Psikologlar, kişiliğin bireylerin düzenli olarak yaptıkları davranışları temsil ettiği için özel olduğuna ve bu davranışların bireyleri diğerlerinden ayırdığı için ayırt edici olduğuna inanmaktadırlar (Tomrukçu, 2008).

Ayırt edici kişilik, bir bireyi benzersiz kılan eğilimler ve davranışlar kümesini ifade ettiğini belirten Durna'ya (2005) göre bireyler bazen benzer davranışlar sergileseler de onları benzersiz kılan, diğer bireylerden farklı kılan bazı özelliklere sahiptirler. Bu nedenle birçok fiziksel, zihinsel ve duygusal farklılığa sahip bireyler, olgu ve olayları başka şekillerde yorumlayabilirlerken bu farklı durumlar da kişiliğin temel taşlarını ifade etmektedir.

Kişilik, benzersiz, bireyle tutarlı, diğerlerinden farklı, bireyin dış ve iç çevresi tarafından oluşturulmuş, diğer bireylerden farklı, bireysel duygu, düşünce ve davranışlarla tutarlı, yapılandırılmış, organize ve bütünleşmiş; kişiyi toplumdaki diğer kişilerden ayırabilecek yapıdaki özelliklerin tamamı, bir bireyin hem doğuştan hem de kazanılmış özelliklerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 1982; Cüceloğlu, 1992; Akman ve Erden, 1998; Senemoğlu, 2004).

Kişilik özelliklerinin bir diğer yönü tutarlılıktır. Kişilik yapısının tutarlılık ifade etmesi, bireyin davranış eğiliminin sık sık değişmemesidir (Başaran, 2000). Farklı bir anlatımla bireyin ruh halinin ve belirli olaylara verdiği duygusal tepkilerin değişim süresinin oldukça uzun olmasıdır. Bu açıdan bakılarak kısa sürede kişilikte büyük bir değişiklik olmaktadır. Kişilik sürekliliği olan bir kavram olduğu için kişi sakin, agresif, utangaç, kendine güvenen vb. sıfat ve özellikleri hayatının farklı dönemlerinde sergileyebileceği kişilik yapısının tutarlılığına ve sürekliliğine vurgu yapan araştırmacılar da belirtilmektedir (Greenberg, 1999). Kişilikteki tutarlılık zamanla olmaktadır, bireyin benzer durumlardaki davranışı zamanla fazla değişmez ve tipik ve özel durumlardaki davranış, kişinin kişiliğinin bir parçası olarak düşünülmelidir (Cüceloğlu, 1992).

Yazgan İnanç ve Yerlikaya'ya (2008) göre sosyallik düzeyi yüksek özelliklerde olan bir kişi, kişilik istikrarı nedeniyle bu özellikleri zaman içinde sergilemeye devam edecektir. Öte yandan, bir kişinin bu özellikleri farklı durumlarda tutarlı kalacak ve kişi işte veya sokakta evde olduğu kadar dışa dönük ve sosyal olacaktır.

Kişilik, bireyin kendisinden türetilen tutarlı bir davranış modelidir. Bir durumdan diğerine veya bir andan diğerine tutarlı davranış sergilemeye yönelik oldukça ısrarcı eğilimlerdir (Burger, 2006). Bir kişinin tüm kişilik temelli özelliklerinin nispeten istikrarlı bir oluşumudur (Bitlisli vd., 2013). Aytaç'ın (2001) belirttiği gibi bir bireyin tüm tutarlı, benzersiz ve zamansız özellikleri kişilik olarak tanımlanır.

Kişilik özellikleri arasında olan tutarlılık, değişmeyecekleri anlamında değildir. Başaran'ın (2000) belirttiği gibi kişilik, çevresel faktörlerin etkisiyle değişecektir. Kişilik gelişimi süreci, bir kişinin yaşamının devamlılığının içerisinde yer almaktadır. Bu açıdan bakılarak kişilik kavramının farklı bir özelliğinin canlılığı olduğu söylenebilir. Fiziksel ve zihinsel gelişim evrelerinde bireyin iletişim ve etkileşiminde kişi ve gruplar, kişinin kişilik yapısını etkilemekte ve bu konu kişiliğin zaman içerisinde farklılaşabileceğini ortaya koymaktadır (Robbins ve Judge, 2012). Jung'a (2005) göre kişilik tutarlı ve devamlı bir biçim olarak

görülmeyle birlikte sürekli hareket halinde, dinamik, değişebilen bir kavram, hayatımız boyunca yavaş yavaş gelişebilen bir yapıdır.

Kişilik, bireyin çevresine yansıtılmış olduğu tepkilerini biçimlendiren dinamik süreçler olarak tanımlanabileceğini belirten Jia'ya (2008) göre kişilik, hem biçimlendirici hem de içeriksel öğeler taşıyan, hem değişime hem de istikrara izin veren karmaşık ve dinamik bir yapıdadır. Onur'un (1995) belirttiği gibi kişilik sabit değildir, doğum ile ölüm arasında dinamik bir süreçtir. Bu amaçla, bireyin katıldığı kültürel ve eğitsel etkinlikler, zamanla bireyin davranış ve alışkanlıklarını değiştirebilmektedir. Bu durum, bireyin kişilik özelliklerinin zaman içinde değişmesine zemin hazırlayabilmektedir. Sonuç olarak, kişiliğin kalıtımın ve birçok çevresel faktörün etkisi altında oluşması ve gelişmesi, kişiliğin değişebileceğini göstermektedir.

Kişiliği Oluşturan Faktörler

Kişiliğin, bir kişinin genetik özelliklerinin ve çevresinin etkisiyle oluştuğu fikrinin her yerde olduğunu belirten Tuzcu'ya (2017) göre kişilik oluşumunda etkin olan ve insanların davranışlarına yön veren faktörler belirli şekillerde gruplandırılmıştır. Bunun sebebi, kişiliğin karışık ve çok boyutlu olmasıdır. Kulaksızoğlu (2003), doğuştan gelen genetik özelliklerin, kişiliğin oluşarak bireyin davranışlarında yerleşik hale gelmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Kalıtım sadece göz-saç rengi, ten rengi veya boy ile ilgili değildir. Aynı zamanda bir kişinin zeka tipi, öğrenme yeteneği ve yeteneği ile de ilgilidir.

Bütün bunlar aynı zamanda insanların kişiliğin özelliklerini ne boyutta ve biçimde geliştirebileceklerini de ifade etmektedir (Vural, 2017). Özkalp ve Kırıl'e (2001) göre belirli bir kişilik özelliğini genetik faktörlere bağlamak mümkün değildir. Dolayısıyla kişiliğin oluşumunda kalıtımın yanı sıra çevresel faktörlerin de ortak etkisi vardır. Burada bu iki faktörün etkileşim içinde olduğu vurgulanmalıdır.

İnsan toplum içinde doğar, toplum içinde yaşamaktadır, toplum olmadan yaşamak zordur. Özer'e (2013) göre insanlar ait oldukları toplumları etkiler ve etkilenirler. Bu nedenle, kişiliğin oluşumunda sosyal ve kültürel faktörlerin rolü ertelenememektedir. İnsan gözlem yoluyla öğrenir ve kişiliği öğrendiklerine göre şekillenmektedir. Öğrenme, kişiliği doğrudan etkileyen, davranışta kalıcı değişikliklere yol açan en önemli faktördür. Küçük (2014) her kültürün meşru kabul edilen kendi inançları, değerleri, gelenekleri ve davranış kalıpları

olduğunu belirterek, sosyalleşme sırasında ortaya çıkan sorunları birleştirerek kişiliğini geliştirdiğini vurgulamıştır.

Aile de kişilik özelliklerinin oluşmasında etkili bir unsurdur (Morgan 2010). Erdoğan'a (1999) göre aile olgusu, sosyal öğrenmenin ve sosyalleştirilmiş öğrenmenin birincil alanıdır. Bu nedenle aile ve bu ailenin üyeleri ile olan etkileşimler kişiliğin biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Anne ve babanın ortaya koyduğu tutum, kardeşlerin sayısı, kardeşler arasındaki yaş farkı, doğum sırası, ihtiyaçların karşılanma derecesi kişiliğin oluşmasında etkilidir. İnanç ve Yerlikaya'nın (2010) belirttiği gibi tüm bunların dışında bireyin aileden edinmiş olduğu ve öğrendiği her özellik, hayatı süresinde etki yaratmakta ve bu da karakterine yansımaktadır. Larsen ve arkadaşları (2017) kişilik oluşumunda rol oynayan diğer faktörler arasında; coğrafya ve fiziksel faktörler, psikolojik faktörler, sosyal sınıf, kitle iletişim araçları ve hatta akran grupları ve öğretmenlerle ilişkiler bulunduğunu, ayrıca eğitim, evlilik ve iş hayatı, travma geçmişi gibi faktörlerin kişilik oluşumuna katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Beş Faktör Kişilik Kuramı

Kişilik, insanın sosyal yaşamının bir parçası olarak yüzyıllardır ilgi alanı olmuştur. Soysal'a (2008) göre kişilik, 1930'lu senelerde diğer sosyal bilim disiplinlerinden bağımsız bir bilimsel disiplin şeklinde belirginleşmeye başlamıştır. Turhan (2019) kişiliğin, bireylerin farklı durumlarda sergiledikleri davranışları açıklayan, kişilerarası, duygusal, güdüsel ve deneysel etkileşimleri içeren sürekli bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Beş faktör kişilik teorisi kişilik değerlendirmesinde sıklıkla kullanılan ve literatürde fikir birliğine varılan bir kuramdır. Bu kuram, özellik yöntemlerine dayalıdır. Aynı zamanda kişilik ölçümünde bireylerin kendisini ve diğer bireyleri tanımlamak amacıyla kullanmış oldukları sıfatlar kullanılmaktadır (Robbins ve Judge, 2012).

BFKÖ modeli çerçevesinde iyi anlaşılmalı bir kişilik özellikleri taksonomisi oluşturma konusunda hemfikir olsa da, bazı temel boyutlarda anlaşmazlıklar görülebileceğini belirten Costa ve McCrae'nin (2006) çalışması beş faktör kişilik yapısını en gelişmiş şekilde ele almıştır. Bu beş faktör aşağıda kısaca ele alınmıştır.

1. Dışadönüklük

Çiçek ve Aslan'a (2020) göre dışadönüklük, en çok çalışılan BFKÖ ve bireyin sosyalliği ve sosyal yeterliliği ile ilişkilidir. Dışadönüklük faktörü özgüven, enerji ve coşku hali olarak tanımlanmaktadır (Somer vd., 2002). Chauvin ve arkadaşlarının (2007) tanımına göre dışadönüklük, dış dünyaya yönelik enerji olarak tanımlanmaktadır. McCrae ve John'ın (1992) belirttiği gibi dışadönüklük faktörü ile ilgili yaygın algılar, bu niteliğe sahip kişilerin enerjik, proaktif, maceracı, olumlu duygular yaşama, sosyalleşme ve enerji dolu olma eğiliminde oldukları yönündedir. Dışadönükler, kolayca arkadaş edinen ve inanç birlikteliği olanlarla sosyalleşen rahat insanlardır. Bu bireyler aynı zamanda duygudurumlarını kontrol edebilmekte güçlük çeken, çabuk sinirlenen ve hayal kırıklığı yaşayabilen kişiler de olabilir. Bu faktörde düşük puan alan kişilerin utangaçlık, sessizlik, soğukkanlılık ve soğukluk özellikleri sergiledikleri söylenir. İlişkiler dışa dönük faktörler ve bazı psikopatoloji arasında bulunmaktadır. Bu boyutun üzerinde puan alanlar narsisizm ve kişilik bozukluğuna, düşük puan alanlar ise şizofreni ve çekingen kişilik bozukluğuna eğilimlidirler (Tatlıoğlu, 2013).

2. Sorumluluk / Özdenetim

Bu özelliğe sahip insanlar kararlı, bilinçli ve disiplinlidir. Bu boyutta sorumluluk duygusu yüksek puan alan kişilerin oldukça başarılı olmaktadır. Yüksek sorumluluk düzeyi olan bireyler disiplinli, kararlı, temkinli ve hedeflerine odaklıdır. Sorumluluğu düşük puan olan bireyler, kolay bir şekilde dikkati dağılan, tembel, erteleyen ve hedeflerine ulaşmada esnek olan kişilerdir (Tatar vd., 2014).

3. Açıklık

McRae'nin (1993) belirttiğine göre, diğer boyutlarla karıştırılan ve bu boyutu doğrudan ruh sağlığına bağlayanlara karşı, maneviyat ve kültürü sorgulama unsurlarını içeren açıklık boyutudur. Ona göre "açıklık" bağlamında kişi görece olarak açık ya da kapalıdır. Açıklık; estetik, duygu, eylem, düşünce ve değerler gibi kavramlara karşılık gelmektedir. Açıklık; öğrenmeye istekli, yaratıcı, meraklı, duygu ve fikirleriyle ilgilenen kişileri ifade etmektedir. Açıklık düzeyi düşük olan insanlar muhafazakar olma ve yeniliğe direnme eğilimindedir. Bir kişinin açıklığı; kendisini ya da fikirlerini dile getirmesine, verileri net bir şekilde iletmesine, başkalarıyla işbirliği yapmasına izin vermektedir (Bono vd, 2002).

4. Uyumluluk

Uyumsal boyutu oluşturan kişilik özellikleri arasında nezaket, bağışlayıcılık, nezaket, hoşgörü, alçakgönüllülük, saygı, açık sözlülük, özveri ve esneklik gibi özellikler yer almaktadır (Bacanlı vd., 2009). Somer ve arkadaşlarına (2002) göre uyumluluk düzeyi yüksek kişiler ilgili, verici ve şefkatlidirler. Düşük Uyumluluk düzeyine sahip kişiler kinci, kibirli, inatçı, rekabetçi, uyumsuz ve uzlaşması zor kişilerdir (Costa ve McCrae, 1995).

5. Duygusal Dengesizlik (Nevrotiklik)

Bacanlı ve arkadaşlarına (2009) göre nevrozizm kişilik özellikleri, depresyon ve üzüntü, kaygı, sinirlilik, sık ruh hali değişimleri yaşama, huzursuzluk, sinirlilik ve sabırsızlık gibi kişilik özelliklerini işaret etmektedir. Duygusal dengesizlik kişilik özelliği aynı zamanda duygusal değişkenlik olarak da bilinmektedir. Yüksek nevrozizm düzeyine sahip insanlar endişeli, güvensiz, sinirli ve sinirli olarak tanımlanır. Düşük nevrozizme sahip kişilerin iyi bir ruh halinde, duygusal olarak dengeli, stresli durumlarda sakin kalabilen, öfkeye daha az eğilimli, özgüvenleri yüksek ve olumlu duygular yaşamaya eğilimli oldukları söylenebilir (Costa ve McCrae, 1995).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yönteminin kullanılmış olduğu çalışmada, öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri demografik özellikleri ile ilişkilendirilerek tarama modeli ile analiz edilmiştir.

Örneklem

Araştırma 2023 yılında Malatya ilinde yürütülmüştür. Araştırmaya Malatya ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan 450 öğretmen katılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

	F	%	
Cinsiyet	Erkek	187	41,56
	Kadın	263	58,44

Yaş	25 yaş ve altı	171	38,00
	26-40 yaş	147	32,67
	41 ve üstü	132	29,33
Kademe	Okul öncesi	72	9,33
	İlkokul	135	30,00
	Ortaokul	142	31,56
	Lise	101	22,44
Eğitim Durumu	Lisans	265	58,89
	Lisansüstü	185	41,11
	Toplam	450	100,0

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden 263'ü kadın, 187'si erkektir. Öğretmenlerden çoğunluğu (%38) 25 yaş ve altıdır. Öğretmenlerden %31,56'sı ortaokulda, %30'u ilkokulda görev yapmaktadır. Çoğunluğu lisans mezunu (%58,89) olan öğretmenlerden %41,11'i lisansüstü eğitim almıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilen, Sümer ve Sümer (2005) tarafından Türkçeye çevrilen Beş Faktör Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. 44 sorudan oluşan ölçek, 5'li likert tipindedir ve 5 alt boyutu bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinden önce normallik analizi yapılarak verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiş ve bu bağlamda analizlerde parametrik testlerden olan ANOVA ve t Testi uygulanmıştır. Analizlerin yorumlanmasında anlamlılık düzeyi $p=0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin demografik özelliklerine göre farklılaşma durumunun araştırıldığı çalışmada, öğretmenlerin beş faktör kişilik özellikleri öğretmenlerin cinsiyetleri, yaşları, görev yaptıkları kademe ve eğitim durumuna göre değerlendirilmiştir.

Cinsiyet, bireylerin kişilik özelliklerini şekillendirici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Karşılaşılan bir duruma kadınların kişisel özelliklerine göre ortaya koyacakları davranışlar ile erkeklerin ortaya koyacakları davranışlar arasında farklılıklar bulunabilmektedir. Öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre analizi Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Analizi

		N	\bar{x}	Sd	t	p
Dışadönük	Erkek	187	3,986	0,421	0,921	0,211
	Kadın	263	3,144	0,368		
Sorumluluk	Erkek	187	4,091	0,367	0,633	0,421
	Kadın	263	3,656	0,263		
Açıklık	Erkek	187	3,234	0,629	0,812	0,325
	Kadın	263	3,867	0,061		
Uyumluluk	Erkek	187	3,723	0,666	0,835	0,035
	Kadın	263	3,634	0,596		
Duygusal Dengesizlik	Erkek	187	2,412	0,921	0,625	0,022
	Kadın	263	2,323	0,812		
Ölçek Toplamı	Erkek	187	3,411	0,224	0,047	0,325
	Kadın	263	3,202	0,366		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri ile BFKÖ alt boyutlarından uyumluluk ve duygusal dengesizlik arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunurken ($p < 0,05$), diğer alt boyutlar ve ölçek toplam puanı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel bir farklılık bulunmamaktadır. Dışadönüklük ($\bar{x}=3,986$), sorumluluk ($\bar{x}=4,091$), uyumluluk ($\bar{x}=3,723$), duygusal dengesizlik ($\bar{x}=2,412$) ve ölçek toplamında ($\bar{x}=3,411$) erkek öğretmenlerin aritmetik ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu, açıklık ($\bar{x}=3,867$) alt boyutunda ise kadınların puanlarının daha yüksektir.

Bireylerin kişilik özelliklerini belirleyici olan özelliklerinden biri de yaştır. Bireyin yaşının ilerlemesi, hayat tecrübesinin yanında mesleki olarak da farklılaşmasına sebep olabilmektedir. Öğretmenlerin yaşlarına göre beş faktör kişilik özelliklerinin analizi Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Analizi

		N	\bar{x}	Sd	F	p
Dışadönük	25 ve altı	171	3,585	0,592	0,370	0,621
	26-40 yaş	147	3,584	0,741		
	41 ve üzeri	132	3,639	0,580		
	Toplam	450	3,601	0,637		
Sorumluluk	25 ve altı	171	3,974	0,567	1,425	0,002
	26-40 yaş	147	4,034	0,567		
	41 ve üzeri	132	4,139	0,579		
	Toplam	450	4,042	0,571		
Açıklık	25 ve altı	171	3,823	0,505	1,125	0,423
	26-40 yaş	147	3,752	0,587		
	41 ve üzeri	132	3,828	0,649		
	Toplam	450	3,802	0,574		
Uyumluluk	25 ve altı	171	3,963	0,448	0,925	0,004
	26-40 yaş	147	4,058	0,511		
	41 ve üzeri	132	4,110	0,506		
	Toplam	450	4,037	0,485		
Duygusal Dengesizlik	25 ve altı	171	2,616	0,614	1,525	0,328
	26-40 yaş	147	2,605	0,714		
	41 ve üzeri	132	2,521	0,701		
	Toplam	450	2,585	0,672		
Ölçek Toplamı	25 ve altı	171	3,504	0,296	0,492	0,018
	26-40 yaş	147	3,517	0,352		
	41 ve üzeri	132	3,559	0,330		
	Toplam	450	3,524	0,324		

Tablo 3'e göre araştırmaya katılanların yaşları ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken ($p < 0,05$), dışadönük, açıklık, duygusal dengesizlik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit

edilmemiştir ($p>0,05$). Öğretmenlerin ölçek sorularına verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarında da farklılıklar bulunmaktadır. Dışadönüklük ($\bar{x}=3,639$), sorumluluk ($\bar{x}=4,139$), açıklık ($\bar{x}=3,802$), uyumluluk ($\bar{x}=4,110$) ve ölçek toplamında ($\bar{x}=3,559$) yaşları 41 ve üzeri olanların aritmetik ortalama puanları daha yüksekken, duygusal dengesizlik ($\bar{x}=2,616$) alt boyutunda ise yaşları 25 ve altı olanların aritmetik ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin kişilik özellikleri ortaya koymalarında etkili olabilecek diğer bir faktör de görev yapılan eğitim kademesidir. Görev yapılan eğitim kademelerin kendine has özellikleri, zorlukları ve kolaylıkları bulunmaktadır. Bu unsurlar da öğretmenlerin kişilik özelliklerini yansıtmalarında etkili olabilmektedir. Öğretmenlerin yaşlarına göre beş faktör kişilik özelliklerinin analizi Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Kademelerine Göre Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Analizi

		N	\bar{x}	Sd	F	p
Dışadönük	Okul öncesi	72	3,451	0,726	0,106	0,821
	İlkokul	135	3,510	0,630		
	Ortaokul	142	3,477	0,607		
	Lise	101	3,532	0,617		
	Toplam	450	3,495	0,635		
Sorumluluk	Okul öncesi	72	4,021	0,638	1,749	0,004
	İlkokul	135	3,944	0,540		
	Ortaokul	142	3,807	0,563		
	Lise	101	3,926	0,463		
	Toplam	450	3,909	0,546		
Açıklık	Okul öncesi	72	3,559	0,793	2,233	0,221
	İlkokul	135	3,865	0,461		
	Ortaokul	142	3,748	0,565		
	Lise	101	3,819	0,468		
	Toplam	450	3,769	0,549		
Uyumluluk	Okul öncesi	72	4,263	0,733	0,546	0,369
	İlkokul	135	4,080	0,462		
	Ortaokul	142	4,054	0,472		

	Lise	101	4,120	0,405		
	Toplam	450	4,110	0,496		
Duygusal Dengesizlik	Okul öncesi	72	2,398	0,897	2,258	0,001
	İlkokul	135	2,828	0,696		
	Ortaokul	142	2,685	0,677		
	Lise	101	2,550	0,633		
	Toplam	450	2,652	0,708		
Ölçek Toplamı	Okul öncesi	72	3,402	0,478	1,203	0,268
	İlkokul	135	3,501	0,304		
	Ortaokul	142	3,413	0,346		
	Lise	101	3,452	0,278		
	Toplam	450	3,446	0,339		

Tablo 4'e göre araştırmaya katılanların görev yaptıkları kademe ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, duygusal dengesizlik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken ($p < 0,05$), dışadönük, açıklık, uyumluluk alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Öğretmenlerin yaşlarına göre beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlara bakıldığında; sorumluluk ($\bar{x}=4,021$), açıklık ($\bar{x}=3,865$), duygusal dengesizlik ($\bar{x}=2,828$) ve ölçek toplam ($\bar{x}=3,501$) puanları ilkokul, dışadönüklük ($\bar{x}=3,532$) puanında lise, uyumluluk ($\bar{x}=4,263$) puanında okul öncesi öğretmenlerinin aritmetik ortalamaları diğer kademelerdeki öğretmenlere göre daha yüksektir.

Eğitim durumu da kişilik özelliklerinin ortaya konmasında etkili bir faktör olmaktadır. Eğitim düzeyinin yükselmesi, öğretmenlerin bilgi düzeyleri artarken aynı zamanda da mesleki yeterlilikleri de artmaktadır. Bu durum da kişilik özelliklerini yansıtmalarında etkili olmaktadır. Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre beş faktör kişilik özelliklerinin analizi Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Analizi

		N	\bar{x}	Sd	t	p
Dışadönük	Lisans	138	3,518	0,699	0,582	0,125
	Yüksek Lisans	22	3,619	0,659		

Sorumluluk	Lisans	138	3,918	0,580	2,248	0,000
	Yüksek Lisans	22	4,005	0,687		
Açıklık	Lisans	138	3,688	0,538	0,762	0,642
	Yüksek Lisans	22	3,655	0,666		
Uyumluluk	Lisans	138	3,944	0,451	0,459	0,003
	Yüksek Lisans	22	3,833	0,567		
Duygusal Dengesizlik	Lisans	138	2,602	0,666	1,263	0,455
	Yüksek Lisans	22	2,568	0,647		
Genel	Lisans	138	3,559	0,297	3,794	0,264
	Yüksek Lisans	22	3,558	0,441		

Tablo 5'e göre öğretmenlerin eğitim durumları ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk ve uyumluluk alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken ($p < 0,05$), dışadönük, açıklık, duygusal dengesizlik alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre oluşan aritmetik ortalamalara bakıldığında dışadönüklük ($\bar{x}=3,619$), sorumluluk ($\bar{x}=4,005$) alt boyut puanları eğitim düzeyi yüksek lisans olanlarken, açıklık ($\bar{x}=3,688$), uyumluluk ($\bar{x}=3,944$), duygusal dengesizlik ($\bar{x}=2,602$) ve ölçek toplam ($\bar{x}=3,559$) puanlarında eğitim düzeyi lisans olan öğretmenlerin aritmetik ortalamaları daha yüksektir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bireylerin kişilik özellikleri farklılıklar arz edebilmektedir. Bu farklılıkların oluşmasında birçok unsur etkili olabilmektedir. Bireylerin yaşamlarından izlerin olduğu kişilik özelliklerini toplum içerisinde karşı karşıya kaldıkları durumlarda ortaya koymaktadırlar. Öğretmenler de kişilik özelliklerini çevrelerinde bulunanlara yansıtırlarken, farklı değişkenlerin etkisi olabilmektedir. Araştırmada öğretmenlerin cinsiyet, yaş, görev yaptıkları kademe ve eğitim durumlarına göre beş faktör kişilik özellikleri incelenmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile BFKÖ alt boyutlarından uyumluluk ve duygusal dengesizlik arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunurken, diğer alt boyutlar ve ölçek toplam puanı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel bir farklılık bulunmamaktadır. Çelebi ve Uğurlu (2014) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin cinsiyetleri ile özdisiplin, dışa

dönüklük, uyumluluk ve nevrotilik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunduğunu belirlenmişlerdir. Kalafat (2012) yaptığı araştırmada öğretmenlerin cinsiyetleri ile deneyime açıklık at boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Cinsiyet ortaya konan kişilik özellikleri üzerinde oldukça etkili bir değişkendir. Kadın öğretmenler toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisi ile erkek öğretmenlere göre farklı kişilik özelliklerini yansıtabilmektedirler.

Öğretmenlerin yaşları ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken, dışadönük, açıklık, duygusal dengesizlik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Çelebi ve Uğurlu (2014) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin yaşları ile özdisiplin ve nevrotilik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunduğunu tespit etmişlerdir. Yaş, bireyin tecrübe kazanması, mesleki yeterliliğinin artması açısından etkili olan bir faktördür. Öğretmenlerin yaşlarının yükselmesi ile daha dışadönük sorumluluk hissi kuvvetli, deneyime açık ve uyumlu oldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları kademe ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, duygusal dengesizlik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken, dışadönük, açıklık, uyumluluk alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Kalafat (2012) yaptığı araştırmada öğretmenlerin görev yaptıkları kademe ile deneyime açıklık at boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Görev yapılan kademenin öğretmene getirmiş olduğu sorumluluk ve iş yoğunluğu öğretmenlerin kişilik özelliklerini ortaya koymalarında etkili olabilmektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumları ile beş faktör kişilik ölçeği alt boyutlarından sorumluluk ve uyumluluk alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilirken, dışadönük, açıklık, duygusal dengesizlik alt boyutları ve beş faktör kişilik ölçeği genel puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Halıcı Karabatak (2018) yaptığı araştırmada öğretmenlerin eğitim durumlarına göre proaktif davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Eğitim düzeyinin yükselmesi öğretmenlerin mesleki bilgi birikimleri üzerinde olumlu etki ortaya çıkartırken, öğretmenler mesleki bilgilerinin artması ile kişilik özellikleri daha etkin bir şekilde ortaya koyabilmektedirler.

Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin beş faktör kişilik özelliklerinin üzerinde demografik özelliklerinin etkili olduğu, cinsiyet, yaş, görev kademesi ve eğitim durumunun beş faktör kişilik özelliklerinin yansıtılmasında etkin değişkenler olduğu belirlenmiştir.

Kişilik özellikleri her bireyde farklılıklar gösterirken, kişilik özelliklerinin bireyde hissedilmesi ve bu özelliklerin diğer bireylere yansıtılması bireyin mevcut durumu ile ilgili olmaktadır. Bu açıdan bakılarak öğretmenlerin kişilik özelliklerini yansıtabilecekleri eğitim ortamlarının oluşturulması yararlı olabilecektir.

Kaynakça

- Ada, G. (2021). *Beş faktörlü kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi ve bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akiskal , H. S.,ve Mallya, G. (1987). Criteria for The Soft Bipolar Spectrum: Treatment Implications. *Psychopharmacology Bulltein*(23), 68-73.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., ve Hoeksema, S. N. (1999). *Psikolojiye giriş*. çev: Yavuz, A. İstanbul: Arkadaş Yayınları.
- Atmaca, T. (2020). Öğretmenlerin kişilik tipleri ile mesleğe yabancılaşma arasındaki ilişki. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 491-506.
- Aytaç, S. (2001). Örgütsel davranış açısından kişiliğin önemi. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. 3(1).
- Bacanlı, H., İlhan, T., ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: sıfatlara dayalı kişilik testi (Sdkt). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütlerde davranış*. İnsanın üretim gücü. 3. Baskı. Ankara. Feryal Matbaası
- Baymur, F. (1993). *Genel psikoloji*. İstanbul. İnkılâp Kitapevi.
- Benet-Martinez V. ve John, O. P. (1998). Los cinco grades across cultures and ethnic groups: multitrait multimethod analyses of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.

- Bono, J. E., Boles, T. L., Judge, T., veLauver, K. (2002). The role of personality in task and relationship conflict. *Journal of Personality*, 70(3), 1311-1344.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (E. Sarioğlu, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. (Çev. İ. Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Chauvin, B., Hermand, D., ve Mullet, E. (2007). Risk perception and personality facets. *Risk Analysis*, 1, 171-185.
- Costa, P.T., ve McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical Personality assessment usingn there visedneo personality in ventory. *Journal of Personality assessment*, 64(1), 21-50.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Çiçek, İ.,ve Aslan, A. E. (2020). Kişilik ve beş faktör kişilik özellikleri: kuramsal bir çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 137-147.
- Durna, U. (2005). A ve B tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 275-290.
- Erdoğan, İ. (1999). *İşletme yönetiminde örgütsel davranış*. İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın sekiz çağı*. çev. B. Üstün - V. Şar. Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Greenberg, J. (1999). *Managing behavior in organizations*. 2. Baskı. New Jersey: Prentice Hall
- Güvenç, B. (1982). *İnsan ve kültür*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Halıcı Karabatak, S. (2018). Öğretmenlerin proaktif davranış düzeyleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 48-64.
- İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2010). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem.

- Jia, H. H. (2008). *Relationships between the big five personality dimensions and cyberloafing behavior*. Doktora Tezi, Southern Illinois University Carbondale.
- Jung, C. G. (2005). *Kişiliğin gelişimi*. çev. Ahmet Aydoğan. Kişilik Oluşumu ve Sorunları. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kalafat, S. (2012). *Ortaöğretim öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin öğretmen yeterliliklerine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köknel, Ö.(1985). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. 12. Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). *Farklı gelişen çocuklar*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Küçük, K. (2014). *Kişilik özelliklerinin girişimcilik davranışına etkisi: Abant İzzet Baysal üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Ankara.
- Larsen, R. J., Buss, D. M., Wismeijer, A., Song, J., ve van den Berg, S. M. (2017). *Personality psychology: Domains of knowledge about human nature*. Boston: McCraw Hill Education.
- Linda, B. V. (1999). *Sixteen Personality Types: Descriptions for Self-Discovery*. California: Telos Publications.
- McAdams, D. P. ve Olson B. D. (2010). Personality development: Continuity and change over the life course. *Annual Review of Psychology*, 61, 517-542.
- McCrae, R. R. (1993). Openness to experience as a basic dimension of personality, imagination. *Cognition and Personality*, 13(1), 39-55.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood*. New York: Guilford Press. s.48-63
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2006). A five-factor theory perspective on traits and culture. *Psychologie Française*, 51, 227-244.
- McCrae, R. R., ve John, O. P. (1992). An introduction to the five factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215.
- Morgan, C. T. (2010). *Psikolojiye giriş*. S. Karakaş, R. Eski (Ed.), Konya: Eğitim Yayınevi.

- Morsünbül, Ü. (2014). Hızlı büyük beşli kişilik testi Türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 316-322.
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Özer, A. (2013). *Psikolojik danışmanların yardım etme stillerinin a tipi kişilik özellikleri ve duygusal zekaları ile yordanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Özkalp, E. (2004). *Örgütsel davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Özkalp, E. ve Kirel, C.(2001).*Örgütsel davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın no:149,
- Robbins, S. P. ve T. A. Judge. (2012). *Örgütsel davranış*. 14. Basım. çev. İnci. Erdem, Nobel Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Soysal, A. (2008). Çalışma yaşamında kişilik tipleri: Bir literatür taraması. *Çimento İşveren Dergisi*, 22(1), 4-19.
- Sümer, N. ve Sümer, H. C. (2005).*Beş faktör kişilik özellikleri ölçeği* (Yayınlanmamış çalışma).
- Şanlı, T. (1991). *Hemşirelikte kişilerarası ilişkilerin boyutları, içinde hemşirelikte kişilerarası ilişkiler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tatar, A., Bildik, T., Saltukoğlu, G. ve Dinçel, M. G. (2014). Klinik olmayan örnekleme beş faktör kişilik envanteri belirti tarama amaçlı kullanılabilir mi? : ön çalışma. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 4, 181-199
- Tatlıhoğlu, K. (2013). Beş faktör kişilik kuramı bağlamında kişilik kavramına genel bir bakış. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(6), 127-146.
- Tınar, M. Y. (1999). Çalışma Yaşamı ve Kişilik. *Mercek Dergisi*, 14, 93-97.

- Tomrukçu, B. (2008). *Beş faktör kişilik özellikleri ile iş değerleri arasındaki ilişki üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turhan, Ö. (2019). Beş faktör kişilik özelliklerinin iş tatmini üzerindeki etkisinde depresyonun aracılık rolü, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), 468-480.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, B.,ve Çelebi, N. (2014). Resmi liselerde çalışan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 537-569.
- Vural, H. (2017). *The relationship of personality traits with English speaking anxiety and English speaking self-efficacy*Yüksek Lisans Tezi, Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. (2008). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Zel, U. (2011). *Kişilik ve liderlik*. Ankara: Nobel Yayınları.